

УДК 633.88

Код UPOV: DATUR_STR

Методика
проведення експертизи сортів дурману звичайного (*Datura stramonium* L.)
на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Datura stramonium* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння має становити 25 г.

2.3 Насіння має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не ушкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами у другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до завершення циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 40 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин $0,70 \times 0,45$ м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

- MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);
- MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);
- VG: візуальна разова оцінка групи рослин;
- VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 40 рослин. Усі вимірювання й обстеження варто здійснювати на такій кількості рослин:

- MG: разове вимірювання 40 рослин або частин 40 рослин (наприклад, висота);
- MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин;
- VG: візуальна разова оцінка 40 рослин;
- VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 3% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 40 рослин допускаються три нетипові.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту, використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Для групування рекомендовано такі ознаки:

- Рослина: за висотою (ознака 1);

- Листок: опушення нижнього боку (ознака 7);
- Квітка: за довжиною (ознака 12);
- Плід (багатонасінна коробочка): шипуватість (ознака 14);
- Рослина: час початку цвітіння (ознака 20).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами необхідно висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови доводять це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів дурману звичайного

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорт-еталон
1	2	3	4	5
1. (*) (+) QN	Рослина: за висотою MG 2	низька	3	Безшипний
		середня	5	
		висока	7	
2. (+) QN	Листок: за довжиною MS 2	короткий	3	Безшипний
		середній	5	
		довгий	7	
3. (+) QN	Листок: за шириною MS 2	вузький	3	Безшипний
		середній	5	
		широкий	7	
4. PQ	Листок: за формою VS 2	яйцеподібний	1	Безшипний
		видовжено- яйцеподібний	2	
5. PQ	Листок: форма краю листяної пластинки VS, 2	виїмчасто-лопатева	1	
		зубчаста	2	
6. QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення верхнього боку VS, 2	слабка	3	Безшипний
		помірна	5	
		сильна	7	
7. (*) QL	Листок: опушення нижнього боку VS, 2	відсутнє	1	Безшипний
		наявне	9	
8. QN	Листок: інтенсивність опушення нижнього боку VS, 2	слабка	3	Безшипний
		помірна	5	
		сильна	7	
9. (+) QN	Листок: черешок за довжиною MS, 2	короткий	3	Безшипний
		середній	5	
		довгий	7	
10. (+) QN	Листок: відношення довжини листкової пластинки до довжини черешка MS, 2	мале	3	Безшипний
		середнє	5	
		велике	7	
11. (+) QN	Листкова пластинка: відношення довжина / ширина MS, 2	мале	3	Безшипний
		середнє	5	
		велике	7	
12. (*) (+) QN	Квітка: за довжиною MS 2	коротка	3	Безшипний
		середня	5	
		довга	7	

1	2	3	4	5
13. (+) QN	Квітка: відношення довжини віночка до довжини чашечки MS, 2	мале	3	Безшипний
		середнє	5	
		велике	7	
14. (*) QL	Плід (багатонасінна коробочка): шипуватість VG, 3	відсутня	1	Безшипний
		наявна	9	
15. (+) QN	<u>Для сортів з наявною шипуватістю.</u> Плід: шипи за довжиною VS, 3	короткі	3	
		середні	5	
		довгі	7	
16. (+) QN	Плід: кількість насінин MS 4	мала	3	Безшипний
		середня	5	
		велика	7	
17. PQ	Насінина: переважаюча форма VS, 4	куляста	1	Безшипний
		округло-ниркоподібна	2	
		ниркоподібна	3	
18. (+) QN	Насінина: за розміром MS 4	мала	3	Безшипний
		середня	5	
		велика	7	
19. (+) QN	Насіння: маса 1000 шт. MS 4	мала	3	Безшипний
		середня	5	
		велика	7	
20. (*) (+) QN	Рослина: час початку цвітіння VG 1	ранній	3	Безшипний
		середній	5	
		пізній	7	
21. (+) QN	Рослина: час початку достигання насіння VG, 3	ранній	3	Безшипний
		середній	5	
		пізній	7	
22. (+) QN	Рослина: вміст алкалоїдів у листках L, 1	малий	3	Безшипний
		середній	5	
		великий	7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів дурману звичайного

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано проводити спостереження

Коди	Назви фаз розвитку рослин
1	Початок цвітіння
2	Повне цвітіння
3	Початок достигання плодів
4	Стиглий плід

8.1 Пояснення або ілюстрації до окремих ознак

Загальний вигляд рослини

До 1. Рослина: за висотою, см.

Низька – до 50, середня – 50–100, висока – понад 100.

До 2. Листок: за довжиною, см.

Короткий – до 15, середній – 15–20, довгий – понад 20.

До 3. Листок: за шириною, см.

Вузький – до 10, середній – 10–20, широкий – понад 20.

До 9. Листок: черешок за довжиною, см.

Короткий – до 3, середній – 3–5, довгий – понад 5.

До 10. Листок: відношення довжини листкової пластинки до довжини черешка, разів.

Мале – до 3, середнє – 3–5, велике – понад 5.

До 11. Листкова пластинка: відношення довжина / ширина, разів.

Мале – до 1,0; середнє – 1,0–1,5; велике – понад 1,5.

До 12. Квітка: за довжиною, см.

Коротка – до 8, середня – 8–12, довга – понад 12.

До 13. Квітка: відношення довжини віночка до довжини чашечки, разів.

Мале – до 1,5; середнє – 1,5–2,0; велике – понад 2,0.

До 15. Для сортів з наявною шипуватістю. Плід (коробочка): шипи за довжиною, мм.

Короткі – до 0,5; середні – 0,5–1,0; довгі – понад 1,0.

До 16. Плід: кількість насінин, шт.

Мала – до 500, середня – 500–700, велика – понад 700.

До 18. Насінина: за розміром, мм.

Мала – до 3,0; середня – 3,0–3,5; велика – понад 3,5.

До 19. Насінина: маса 1000 шт., г.

Мала – до 8, середня – 8–12, велика – понад 12.

До 20. Рослина: час початку цвітіння, місяць.

Ранній – квітень, середній – травень, пізній – червень.

До 21. Рослина: час початку достигання насіння, місяць.

Ранній – червень, середній – липень, пізній – серпень.

До 22. Рослина: вміст алкалоїдів у листках, %.

Малий – до 0,25; середній – 0,25–0,35; великий – понад 0,35.

9. Література

1. Біленко В. Г. Технологія вирощування лікарських рослин і використання їх у медицині та ветеринарній практиці / В. Г. Біленко, В. І. Лушпа, Б. Є. Якубенко, Д. С. Волох. – К.: Арістей, 2007. – С. 262–264.
2. Лебеда А. Ф. Лекарственные растения: Самая полная энциклопедия / А. Ф. Лебеда, А. П. Исайкина, Н. И. Джуренко, В. Г. Собко. – М.: АСТ – ПРЕСС Книга, 2006. – С. 251–252.
3. Ловкова М. Я. Почему растения лечат / М. Я. Ловкова, А. М. Рабинович, С. М. Пономарева и др. – М.: «Наука», 1990. – С. 95–96.
4. Определитель высших растений Украины. – К.: Фітосоціоцентр, 1999. – С. 49.
5. Попов А. П. Лекарственные растения в народной медицине / А. П. Попов. – К.: «Здоров'я», 1969. – С. 79–81.
6. Собко В. Г. Визначник рослин Київської області / В. Г. Собко, Л. П. Мордатенко. – К., 2004. – С. 207.
7. Турова А. Д. Лекарственные растения СССР и их применение / А. Д. Турова, Э. Н. Сапожникова. – М.: «Медицина», 1982. – С. 67–68.